

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ЯК МЕХАНІЗМ СПРИЯННЯ БІЗНЕСУ: ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Лілія ДОРОФЕЄВА

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

До основних засад здійснення митної справи відносяться принципи спрощення законної торгівлі, визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності, заохочення доброчесності. Головним завданням вітчизняних митних органів є створення сприятливих умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу та пасажиропотоку через митий кордон, здійснення разом з митними органами інших держав заходів щодо удосконалення процедури пропуску товарів і транспортних засобів через кордон¹.

Безперечно, такої підтримки та сприяння потребують сьогодні усі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, а особливо – релоковані з інших регіонів. Дієвий механізм, що може допомагати бізнесу уникнути зайвих витрат часу та коштів для здійснення митних формальностей, – сучасні інформаційні технології.

Інформаційні технології сьогодні пронизують усі сфери суспільного життя та публічного управління. Не винятком є і діяльність митних органів, призначенням яких є створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України. Здійснюючи митну справу, серед ряду основних завдань, митні органи забезпечують впровадження, розвиток та технічне супроводження систем, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів, і технологій у митній справі, автоматизацію митних процедур, а також захист електронних інформаційних ресурсів відповідно до законодавства про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах та про забезпечення кібербезпеки.

Як зазначає Луняк В.Е., завданням держави є створити інституційні (правові й організаційні) умови для належного розвитку суспільства,

¹ Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст.558.

суб'єктів господарювання та ін. Це завдання цілком відноситься до сфери митного регулювання та передбачає, що держава застосовує правило «невидимої руки», яка повинна регулювати ті чи інші сфери суспільної життєдіяльності без надмірного їх контролю та зарегульованості. Інакше на виході не буде жодної здорової конкуренції, яка забезпечує необхідний науковий і науково-технічний прогрес, що становить підґрунтя для результативного функціонування інноваційного середовища².

У митній сфері вже давно використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів стало нормою та певним міжнародним стандартом: Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) містить стандартне правило – «для забезпечення митних операцій митна служба застосовує інформаційні технології»³.

Як підкреслюють фахівці, застосування таких технологій здійснюється лише у випадку, якщо вони є економічно вигідними та ефективними для митних служб та для торгівлі. Таким чином, головними у питаннях застосування інформаційних технологій у митній справі визначається критерії економічної доцільності та ефективності здійснення митних формальностей. При чому позитивний ефект від застосування даних технологій повинен розповсюджуватися не лише на роботу митних органів, але й на господарську діяльність підприємств, що переміщують товари через митний кордон. Це, в свою чергу вимагає врахування інтересів недержавних суб'єктів митних відносин у процесі запровадження конкретних інформаційних технологій, зокрема електронного декларування.

Впровадження таких технологій впливає не лише на підвищення ефективності роботи персоналу, а й на скорочення строків проведення митних формальностей під час перетину кордону сумнісними перевізниками, зменшення кількості випадків незаконного переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, а також зниження рівня корупції на кордоні.

Інформаційні технології – одна із найбільш динамічно прогресуючих у світі сфер діяльності, де новітнє обладнання дозволяє мінімізувати час на виконання процедур і процесів. Генеральний секретар Всесвітньої митної організації ще у 2016 році закликав зосередити зусилля на комп'ютеризації митних процесів з метою подальшого сприяння використанню інформаційних та комунікаційних технологій. Безперечно, що застосування електронних технологій на кордоні сприяє підвищенню ефективності та результативності митних

² Луняк В.Е. Концептуальні засади розвитку механізмів публічного управління у сфері цифровізації й інноваційного розвитку. Публічне управління та адміністрування в Україні. Випуск 39. 2024, С.258-263, С.262.

³ Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція): затверджена Радою митного співробітництва 18.05.1973 р. (у редакції Брюссельського Протоколу 1999 р.). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643.

органів. Нова ера електронного реформування митниць, в кінцевому рахунку, має забезпечити для митних адміністрацій потужний розвиток взаємодії при оформлення товарів, отриманні та обміні інформацією, координацію прикордонного співробітництва, а також сприяти покращенню технологій⁴.

Вже десять років Україна працює над підвищенням рівня усіх сфер, окреслених в Угоді про асоціацію. Уряд постійно акцентує зусилля на такому напрямку, як системна та комплексна цифровізація у всіх сферах життя та у всіх державних установах, не оминаючи і таку важливу державну інституцію, як митниця. На наше переконання, упровадження ІТ-інструментів у роботу Держмитслужби наблизить наші митні практики до європейських стандартів.

Мета зміни процесів на митниці завдяки її ІТ трансформації – перейти до більш ефективної безпашперової роботи завдяки автоматизації процесів, знизити корупційні ризики через зменшення людського фактору в роботі, ускладнити шахрайство, гармонізувати норми й процедури з країнами ЄС, спростити і здешевити митні процедури для бізнесу та громадян.

Такі зміни є важливими для ділових рейтингів України. Результатом зміни таких процесів завдяки ІТ трансформації буде запровадження: сучасних (цифрових, прозорих, автоматизованих) процесів функціонування митниці та інструментів для її роботи; зручних (легких, швидких і зрозумілих) сервісів для бізнесу і громадян.

Інтеграція України у митний простір ЄС передбачає як гармонізацію нашого митного законодавства, так і наближення митних практик до європейських стандартів. І саме впровадження ІТ-інструментів у роботу Держмитслужби дає можливість успішно реалізувати ці нерозривно пов'язані між собою процеси. Модерні закони і модерні процедури потребують і модерного електронного інструментарію⁵[5].

Мінімізація людського чинника, у тому числі через використання інформаційних технологій, спрощує відносини між митницею та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, що у свою чергу, є передумовою зменшення корупції, спрощення та прискорення процесів митного контролю та обліку, а також підвищує рівень довіри Європейського Союзу до митних служб України.

⁴ World Customs Organization declares 2016 to be the year of Digital Customs. URL: <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2015/november/world-customs-organization-declares-2016-to-be-the-year-of-digital-customs.aspx>

⁵ Родічкіна А. Загнати митницю у «цифру». Як е-митниця має допомогти Україні вступити до ЄС? Еспресо. 1 березня, 2024 URL: <https://espreso.tv/poyasnuemo-zagnati-mitnitsyu-u-tsifru-yak-e-mitnitsya-mae-dopomogti-ukraini-vstupiti-do-es>